

L'especulació i l'acaparament de sòl agrari

El sòl agrari —entès com el sòl productor de cultius— cada cop és més evident que és un bé escàs i imprescindible per a la subsistència humana. Tant com a font de proveïment d'aliments de consum humà o animal, com per a la lluita contra el canvi climàtic —com a regulador del sistema hídric o embornal de CO_2 —, com a base del desenvolupament sostenible i el manteniment dels espais naturals, o per a la pròpia pervivència de la població al territori. **També la crisi alimentària i financera dels darrers anys han convertit les terres agrícoles en un nou actiu estratègic.**

Tot i que la superfície terrestre mundial abasta uns 148,94 milions de km^2 , es calcula que només uns 0,04 milions de km^2 són sòl agrari —un 0,027%. Conseqüentment no ha d'estranyar el neguit que tenen molts governs a la vista de les previsions que fa la FAO —Organització de les Nacions Unides per a l'Alimentació i l'Agricultura— que **de cara al 2050 caldrà incrementar la producció alimentària en un 50% de l'actual, per poder fer front a la població de llavors —estimada en 9.000 milions de persones.** I més quan aquesta població viurà principalment —un 70%— en zones urbanes. La demanda d'aliments segueix, i seguirà, creixent. El repte, doncs, és gegantí.

Però el sòl agrari no es pot generar del no res, ha de tenir una característiques concrets que el facin òptim per al conreu i la productivitat. Apart que està sotmès a tot un seguit de fragilitats, ja siguin, podem dir, d'origen natural —erosió, salinització, etcètera— com artificial o d'origen humà —contaminació, afectació per infraestructures, urbanització, etcètera.

Aquesta situació està provocant moviments polítics i geo estratègics molt importants, en especial per tenir a disposició terreny agrari per donar a l'abast als aliments necessaris per a la població. A aquest moviment se l'ha anomenat com a "acaparament de sòl agrari" —"land grabbing" en anglès. Inversions en sòl agrari que duen a terme els països desenvolupats en països no desenvolupats o en vies de desenvolupament. La majoria dels casos es fan en continents diferents als d'origen. Aquest és el cas de la Xina, Aràbia Saudita, Índia, Japó, Estats Units d'Amèrica o Gran Bretanya, que inverteixen especialment a Àfrica o Amèrica del Sud.

Les inversions agràries es desenvolupen principalment per dos grups d'actors: les empreses agroalimentàries que intenten expandir les seves explotacions i reaccionar als incentius del mercat, i les inversions governamentals, especialment dels estats del Golf, com a resultat de la incertesa que envolta la seguretat alimentària de zones en conflicte bèl·lic i per que depenen de l'exterior per abastir-se. **Les primeres miren de diversificar les seves inversions, assegurar-se un subministrament segur de matèries primeres a preus competitiu, reduint riscos de proveïment, defensar-se contra la volatilitat dels preus dels aliments i l'impacte del canvi climàtic —sequeres o pluges extremes.** Darrerament les multinacionals eviten la seva participació directa en una producció primària relativament poc rendible, enfocant cap al processament i la distribució, on tenen més marge econòmic. Això es va consolidar amb la crisi del preu dels aliments —de la que vam fer un estudi detallat al llarg del 2013 en aquesta mateixa Drecera.

Aquestes actuacions es duen a terme comprant, arrendant a llarg termini o adquirint concessions de terres a gran escala. Solen ser empreses nacionals i transnacionals, governs o particulars, o fons d'inversió o de pensions, o institucions de finançament per al desenvolupament, que subscriuen contractes de milers d'hectàrees. Costa establir una estadística fiable de quines són les dimensions d'aquest moviment o "nou colonialisme" — com també se'l coneix—, però els diferents organismes no governamentals que ho ha estudiat estableixen **una forquilla d'entre els 30 i els 60 milions d'hectàrees, essent les destinades per aliments uns 40 milions**. Per a fer-nos una idea, la superfície agrària útil de Catalunya està en poc més de 1,1 milions d'hectàrees. La inversió sobretot es destina als següents aprofitaments: canya de sucre, soja, oli de palma, cereals, farfatges, biocombustibles, fusta, comerç de carboni, o producció d'energia renovable.

Una de les bases de dades que analitza aquest moviment és el web Land Matrix. En la mateixa s'ha recollit tota la informació que cents d'informadors d'arreu del món han facilitat de dades de transaccions d'empreses d'un país que inverteixen en d'altres. A tall d'exemple hem cercat alguns dels principals països implicats, i hem comptabilitzat les superfícies que es destinen a la producció agrícola o ramadera, i el total d'inversió, en dos continents diferents als quals es troben, obtenint els resultats següents:

PAÏSOS	On han invertit en agrícola i ramader (ha)		Total al món (ha) en tots els sectors
	America del sud	Àfrica	
Xina	48.000	3.015.000	3.160.000
Aràbia Saudita	35.000	1.23.5000	1.617.000
Índia	78.000	740.000	2.102.000
Estats Units d'Amèrica	510.000	623.000	1.0130.000
Malàsia			4.160.000
Brasil			2.417.000
Emirats Àrabs			2.278.000

Font: Landmatrix.org

Aquestes xifres no s'han de prendre com a exactes, però sí que ens ha de fer adonar de la magnitud quantitativa d'aquest fenomen. Del qual, evidentment, la Unió Europea tampoc n'ha quedat al marge. D'acord amb un estudi dut a terme pel Parlament Europeu el 2016, en el quadre següent es mostren les inversions de diferents països comunitaris, fora de la Unió Europea.

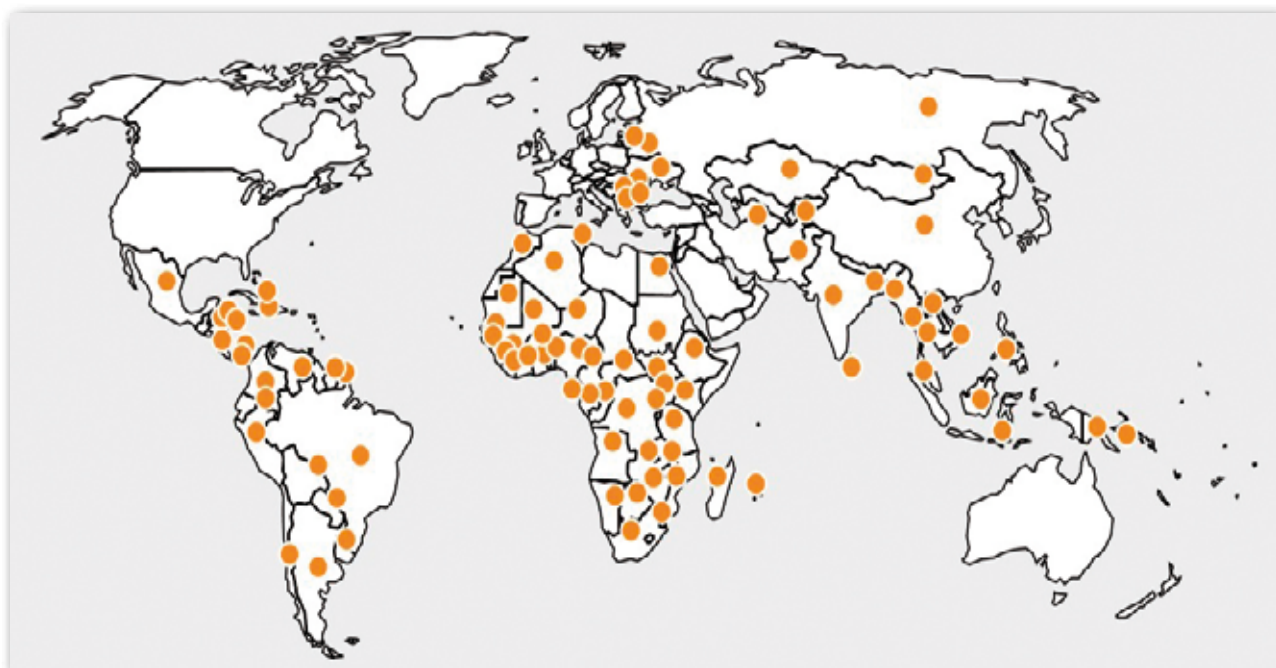
Font: Estudi "Acaparament de la terra i drets humans: implicació de les entitats corporatives i financeres europees en l'acaparament de terres fora de la Unió Europea". Parlament Europeu, maig de 2016

País	Superfície (ha)
Regne Unit	1.972.010
França	629.953
Itàlia	615.674
Finlàndia	5660559
Portugal	503.953
Països Baixos	414.974
Alemanya	309.566
Bèlgica	251.808
Luxemburg	157.914
Espanya	136.504
Romania	130.000
Suècia	77.329
Dinamarca	31.460
Àustria	21.000
Estònia	18.800
Total	5.837.504

Pel que fa a Espanya, de les inversions documentades —segons Land Matrix són 154.000 hectàrees— destaquen especialment les vinculades amb energies renovables i biocombustibles (129.000 hectàrees). Després vindria oli d'oliva —a Xile i Marroc—, oli de palma —a Colòmbia i Congo—, fruits secs i vermells —a Marroc i Tunísia—, cítrics —a Sud-àfrica— i raïm —a Xile i Ghana—, entre les més importants. I en sentit contrari, aquí tenim el contracte d'adquisició del farratge, fet per una empresa dels Emirats Àrabs

Units, produït en més de cinc mil hectàrees de terres lleidatanes.

A nivell mundial els països objectiu amb més superfícies són —segons el mateix web Land Matrix: Brasil (3,048 Mha), Argentina (1,769 Mha), Moçambic (2,523 Mha), República Democràtica del Congo —abans Zaire— (7,122 Mha), Sudan del Sud (2,691 Mha), República del Congo (2,303 Mha), Ucraïna (2,636 Mha), Indonèsia (3,235 Mha) i Papua Nova Guinea (3,792 Mha). La distribució mundial es pot veure en el gràfic següent:

Font: www.landmatrix.org

És de notar, especialment, com les zones més desenvolupades en queden excloses: Amèrica del Nord, Unió Europea, Austràlia i Orient Mitjà.

En algunes ocasions s'ha aconseguit que les inversions no es quedessin simplement en l'obtenció de conreus i biocombustibles per a ser exportats als països d'origen de les empreses, sinó que també **s'afavorís el desenvolupament i millora agrícola del territori, la creació d'ocupació i formació, i la construcció d'infraestructures, com a motors per al desenvolupament econòmic, o el subministrament de petroli —pel cas dels Estats del Golf Pèrsic.** Tot i que no sempre s'ha aconse-

guït, i és una de les crítiques que sovint ha tingut aquesta situació.

Apart dels conflictes socials i polítics que representa la inversió de països tercers en economies senzilles o no tant desenvolupades, o la concentració de la propietat de la terra en poques mans.

Esperem que tot plegat vagi reposant i l'objectiu fonamental d'abastir d'aliments a la població, es faci respectant les regles bàsiques de les relacions entre països, les seves economies, idiosincràsies i maneres de desenvolupar-se. Segurament, al respecte, en seguirem parlant i debatent.